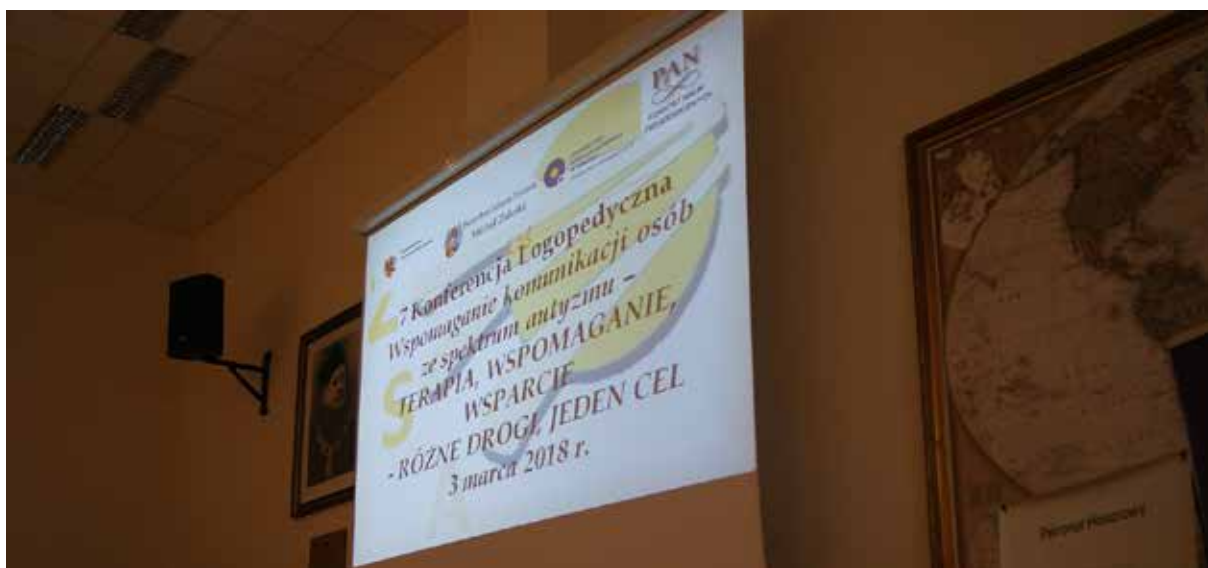

Sprawozdanie z 7 Konferencji Logopedycznej pt. *Wspomaganie komunikacji osób ze spektrum autyzmu – terapia, wspomaganie, wsparcie – różne drogi, jeden cel*, 3.03.2018 r., Toruń

Jacek J. Bleszyński*

Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu, Wydział Nauk Pedagogicznych,
Katedra Logopedii

Konferencja objęta była patronatem Sekcji Pedagogicznej Polskiej Akademii Nauk, J. M. Rektora Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu i Dziekana Wydziału Nauk Pedagogicznych oraz Marszałka Województwa Kujawsko-Pomorskiego, Urzędu Miasta Torunia oraz Toruńskiego Oddziału Polskiego Towarzystwa Logopedycznego (fot. lic. Dominika Wieczorek)

Siódma edycja Konferencji Logopedycznej, zorganizowana przez Katedrę Logopedii Wydziału Nauk Pedagogicznych Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, odbyła się pod tytułem *Terapia, wspomaganie, wsparcie – różne drogi, jeden cel*. Patronat honorowy nad tym spotkaniem objął Marszałek Województwa Kujawsko-Pomorskiego i Urząd Miasta Torunia. Konferencja została tradycyjnie już przygotowana przy okazji Dnia Logopedy, aby uświetnić ten dzień, uhonorować logopedów i terapeutów mowy oraz osoby zainteresowane pracą w zakresie wspomaganie i kształtowania mowy.

W tym roku w kręgu zainteresowań znalazła się tematyka związana z zaburzeniami ze spektrum autyzmu (ZSA), co

wiązało się z inauguracją na UMK studiów podyplomowych w zakresie rozwoju i wspomaganie osób z zaburzeniami ze spektrum autyzmu oraz 6 edycją studiów podyplomowych w zakresie neurologopedii.

Celem konferencji jest wspieranie współpracy środowiska naukowego z różnych ośrodków akademickich oraz angażowanie praktyków do wymiany doświadczeń i doskonalenia warsztatu badawczego i edukacyjnego. Wiele wcześniejszych inicjatyw (jak spotkanie logopedów z lekarzami, nauczycielami) nie doszłoby do skutku, gdyby nie determinacja toruńskiego środowiska logopedów. To dzięki nim powstał w tym roku Toruński Oddział Polskiego Towarzystwa Logopedycznego.

*Opracowanie na podstawie materiałów z konferencji.

Adres autora: Jacek J. Bleszyński, Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu, Wydział Nauk Pedagogicznych, Katedra Logopedii, ul. Lwowska 1, 87-100 Toruń, e-mail: jjbleszynski@gmail.com

W trakcie konferencji podzielonej na część wykładową i warsztatową można było zapoznać się z najnowszymi tendencjami w diagnostyce i terapii osób z zaburzeniami ze spektrum autyzmu (fot. lic. Dominika Wieczorek)

Konferencja (zarówno obrady, jak i warsztaty) była poświęcona komunikacji, mowie i językowi osób z zaburzeniami ze spektrum autyzmu, z uwagi na fakt, że ograniczenia komunikacji lub jej zupełny brak to główne czynniki zaburzające prawidłowe funkcjonowanie społeczne takich osób. Odpowiednia wczesna diagnoza i właściwie dobrane metody pracy mogą prowadzić do zmniejszenia nasilenia i zakresu występujących zaburzeń.

Prof. dr hab. Tadeusz Gąkowski (SWPS Uniwersytet Humanistycznospołeczny, Warszawa) oraz mgr Anna Lenart zaprezentowali temat *Potrzeby doskonalenia programów wspomagania osób z ASD*. Dzięki postępom w dziedzinie neurogenetyki, a także wraz z coraz powszechniejszym doskonaleniem metod diagnozy, wcześniej i lepiej przebiega proces wykrywania nieprawidłowości oraz wielospecjalistycznej interwencji w przypadku ASD (ang. *Autism Spectrum Disorders*). Wiele do życzenia pozostawia natomiast sprawowanie kontroli nad tym, czy środki, jakie przeznacza się na pomoc osobom z ASD i ich rodzinom, są we właściwy sposób wykorzystywane. Konieczne jest wprowadzenie powszechnego systemu akredytacji, który pozwoli na efektywną i dostosowaną do realnego zapotrzebowania specjalistyczną opiekę nad tą grupą osób. Nadal w niedostatecznym stopniu realizowana jest współpraca ze środowiskiem rodzinnym. Zbyt małe znaczenie przywiązuje się do roli, jaką mogą spełniać dobrze zorganizowane wakacyjne turnusy rehabilitacyjne oraz wielofunkcyjne farmy, takie jak ta, która istnieje w Krakowie. Warto też zadbać o bliższą współpracę z ośrodkami mającymi duże doświadczenie we wspomaganiu rozwoju osób z ASD, z krajów takich jak USA, Wielka Brytania, Francja i Niemcy.

Prof. dr hab. Ewa Pisula (UW, Warszawa) wygłosiła referat pt. *Znaczenie trudności w komunikowaniu się w diagnostyce zaburzeń ze spektrum autyzmu*. Jeden z głównych obszarów trudności typowych dla zaburzeń ze spektrum autyzmu obejmuje procesy komunikowania się. Nieprawidłowości istniejące w tym zakresie mogą przybierać różne formy i w różnicowanym stopniu wpływać na społeczne funkcjonowanie osób z ASD. Znajdują one odzwierciedlenie w kryteriach diagnostycznych zaburzeń ze spektrum autyzmu, a także są uwzględnione w narzędziach wspomagających proces diagnozy. W swoim wystąpieniu prelegentka przedstawiła niektóre narzędzia wykorzystywane

w badaniach przesiewowych i diagnostycznych pod kątem ASD oraz wyniki badań nad różnymi aspektami komunikowania się osób z ASD. Omówiła również zagadnienia związane z różnicami w tym zakresie występującymi między dziewczętami a chłopcami z ASD.

Dr hab. Dorota Podgórska-Jachnik, prof. UKW (UKW, Bydgoszcz), przedstawiła referat pt. *Trening umiejętności komunikacyjnych i społecznych w autyzmie – coaching czy terapia*. We współczesnych naukach społecznych i w usługach doradczych w ostatnich latach wzrasta zainteresowanie coachingiem jako interaktywnym procesem wspierania rozwoju. Zwraca się uwagę przede wszystkim na wysoką skuteczność działań coachingowych: przyspieszenie tempa rozwoju i polepszenie efektów działania, wpływ na osiągnięcie celów działań podjętych pod okiem coacha-trenera. Coaching budzi emocje i wywołuje skrajne reakcje: jak określa to B. Krzywosz-Rynkiewicz (2017) od infantylnego zachwytu – szczególnie nowicjuszy, po brutalną krytykę – szczególnie środowiska akademickiego. Już nawet ta skrajność pozwala przypuszczać, że posiada on swoje walory, które przy rozsądnym wykorzystaniu podejścia coachingowego mogą korzystnie zwiększyć repertuar działań wspierających specjalistów z różnych obszarów pomocy. Należy jednak podejść do tego ostrożnie i krytycznie. Choć coaching kojarzony jest przede wszystkim z organizacją i biznesem, nie brak zainteresowania nim także w obszarze działań pomocowych, ukierunkowanych na rozwój osobisty czy systemy rodzinne (coaching rodzinny, rodzicielski, dotyczący także rodziców dzieci z niepełnosprawnością). Szerokie spektrum zastosowań wydaje się mieć również coaching komunikacyjny, choć pojęcie to jest wyjątkowo niejednoznaczne. Pojawia się on w ofercie gabinetów logopedycznych, co świadczy zapewne o wzroście zainteresowania coachingiem wśród polskich logopedów. Najczęstsze pytania dotyczą, czym właściwie jest/może być coaching w logopedii lub pedagogice specjalnej, czy może być stosowany oprócz czy zamiast terapii, czy ma zastosowanie w przypadku autyzmu, czy coachingiem można określić treningi umiejętności prowadzone przez pedagoga specjalnego lub logopedę? Odpowiedź na ostatnie pytanie brzmi: owszem, teoretycznie można – jednak gdy jest ono zadane w odniesieniu do treningów umiejętności społecznych i komunikacyjnych w autyzmie, pojawia się niepokój o niezrozumienie pewnych kwestii. Powoduje to konieczność uporządkowania pewnych pojęć i założeń, które wyznaczają granice oddziaływań coachingowych i terapeutycznych stosowanych w autyzmie. Celem prelegentki było uporządkowanie zakresu zastosowań tych dwóch rodzajów działań.

Referat prof. dr hab. n. med. Tadeusza Pietrasa (UM, Łódź) został wygłoszony przez dr Agnieszkę Hamerlińską i dotyczył neurobiologicznych uwarunkowań autyzmu.

Druga część konferencji miała charakter warsztatowy i odbywała się równoległe, a zainteresowane osoby mogły dobrać wyboru dwóch najbardziej dla nich interesujących warsztatów spośród czterech oferowanych.

Dr Elżbieta Minczakiewicz (UP, Kraków) poprowadziła warsztat *Aktywność dziecka z zaburzeniami ze spektrum autyzmu inspirowana różnorodnością strategii diagnostyczno-terapeutycznych*. Dzieci z diagnozą zaburzeń ze

spektrum autyzmu doświadczają różnego rodzaju problemów będących bezpośrednią lub pośrednią konsekwencją przeżywaną przez nie ograniczeń w zakresie funkcjonowania społecznego. Podczas warsztatu prelegentka podzieliła się swoimi przemyśleniami i doświadczeniami z pracy z takimi dziećmi. Przygotowała też kilka przykładów zajęć z wykorzystaniem rozmaitych pomocy i narzędzi diagnostycznych, które mogą ułatwić obserwację zachowań dziecka oraz monitorowanie uzyskiwanych efektów, z jednej strony samego dziecka biorącego udział w terapii logopedycznej, a z drugiej – asystującego mu logopedy (neurologopedy) – jako facylitatora i przewodnika po zawiłych meandrach rozwoju społecznego dziecka, któremu trudno zrozumieć tajemnice świata tak obcego i niedostępnego jego naturze.

Mgr Jolanta Liczkowska-Czakyrowa (Pracownia Wspierania Rozwoju, Toruń) zaproponowała warsztaty pt. *Odzwierciedlająca funkcja terapeuty jako przestrzeni budowania komunikacji z dzieckiem z zaburzeniami ze spektrum autyzmu*. Naturalną potrzebą dziecka jest znalezienie osoby (obiektu), która odpowiedziałaby na jego pragnienie bycia zrozumianym. Aby to mogło być możliwe, w terapii musi uruchomić się funkcja, którą Donald Winnicott nazwał lustrzaną, czyli patrzeć na dziecko, kiedy ono staje się widoczne dla dorosłego/terapeuty i rozpoznane ze swoimi potrzebami. Funkcją odzwierciedlającą może być już sam fakt, że w inny sposób pomyślimy o dziecku, inaczej zaczniemy z nim być i tworzyć przestrzeń, w której będzie mógł mieć miejsce proces przekształcania, o jakim mówi Christopher Bollas. Elementami tego procesu może być poszukiwanie równowagi pomiędzy koniecznością stawiania granic a łamaniem dziecka, jak mówi o tym Frances Tustin. Może być to zmiana sposobu mówienia do dziecka, tak aby odzwierciedlać jego przeżycia, nadawać im znaczenie, budować idee, pojęcia. Prowadząca podała przykłady z pracy z małymi dziećmi z diagnozą „ogólne zaburzenia rozwoju w kierunku zaburzeń autystycznych” bądź z cechami autystycznymi. Zwróciła uwagę na konieczność rozmawiania z rodzicami w podobnie przekształcający sposób, jak to jest wykorzystywane do pracy z dziećmi. Prelegentka oparła warsztaty na teorii psychoanalitycznej i własnych doświadczeniach klinicznych w pracy z dziećmi i ich rodzicami.

Równoległe do powyższych warsztatów odbyły się prezentacje, które przygotowały mgr Karolina Marek, mgr Karolina Jerzmanowska, mgr Sylwia Maciejewska, mgr Marta Chlebowska, mgr Marta Krawiec, mgr Ewelina Jaworska z Niepublicznego Przedszkola Bajkowy Dworek w Toruniu. Zostały one zatytułowane *Zastosowanie książki komunikacyjnej u dzieci z autyzmem z niskimi zdolnościami werbalnymi*. Omówiono w nich rolę terapeuty w procesie terapii pedagogicznej, przedstawiono książkę komunikacyjną, jej rolę w pracy terapeutycznej i zastosowania. Zwrócono uwagę na potrzebę indywidualnego podejścia do tworzenia książki komunikacyjnej dla dziecka. Pokazano tworzenie takiej książki dla konkretnego dziecka i bariery komunikacyjne. Zdaniem autorki książka komunikacyjna może stać się narzędziem wspierającym rozwój mowy werbalnej.

Mgr Magda Brust zaproponowała warsztaty pt. *Jak rozwijać komunikację funkcjonalną u dzieci z zaburzeniami*

W konferencji wzięło udział ponad 100 osób. Obecni byli na niej specjaliści zarówno z województwa kujawsko-pomorskiego, jak i spoza regionu (fot. lic. Dominika Wieczerek)

ze spektrum autyzmu? Mowa i umiejętność jej nadawania sprawiają, że wraz z jej rozwojem stajemy się coraz bardziej samodzielni, zdobywamy coraz więcej doświadczeń, umiemy zakomunikować swoje potrzeby i pragnienia. Poważne zaburzenia mowy lub jej brak to jeden z triady objawów zaburzeń ze spektrum autyzmu. Dla rodziców zaniepokojonych rozwojem swojego dziecka jest to jeden z pierwszych sygnałów, który sprawia, że zaczynają oni szukać pomocy specjalistów. Nie zawsze, a w przypadku zaburzeń ze spektrum autyzmu jest to częste, dzieci potrafią korzystać z możliwości nadawania mowy. Nie mają motywacji do funkcjonalnego posługiwania się mową, nawet jeśli jest ona wykształcona. Jednocześnie brak mowy u dzieci ze spektrum autyzmu nie zawsze musi oznaczać braku komunikacji. Stosując odpowiednie metody i techniki, możemy nauczyć dziecko, jak skutecznie porozumieć się z bliskim i dalszym otoczeniem. Podczas tych warsztatów prowadząca pokazała, jak nauczyć dziecko proszenia o pomoc, kiedy nie może sobie z czymś poradzić; jak zachęcić je do informowania o swoich potrzebach (Chcę puszczać bańki! Chcę cukierka! Chcę do toalety!) oraz jak uczyć dziecko porozumiewania się, wykorzystując do tego celu znane i sprawdzone metody, m.in. wymianę obrazkową, system wzmocnień, nauczanie incydentalne i sytuacyjne. Zaprezentowane zostały i omówione materiały wideo.

Konferencja cieszyła się dużym zainteresowaniem zarówno środowiska lokalnego, jak i specjalistów spoza województwa kujawsko-pomorskiego. Dzięki zaproszeniu wybitnych ekspertów w zakresie diagnozy i terapii osób z zaburzeniami ze spektrum autyzmu możliwa była wymiana wiedzy i doświadczeń, jak również poznanie działań kształtujących kompetencje komunikacyjne. Po konferencji organizatorzy (pracownicy Katedry Logopedii i Koła Naukowego Logopedów) otrzymali wiele bardzo pozytywnych informacji dotyczących zarówno wyboru prelegentów, jak i samej organizacji tego spotkania. Zachęceni tymi opiniami, podjęliśmy inicjatywę, aby kolejną – 8 konferencję poświęcić zaburzeniom płynności mowy – jękanium.

Dziękujemy wszystkim za uczestnictwo, organizację i wyrozumiałość. Specjalistom pracującym z osobami z zaburzeniami ze spektrum autyzmu pragniemy złożyć życzenia pomyślności i satysfakcji z wykonywanej pracy. Pozostajemy z nadzieją na spotkanie podczas kolejnej konferencji, która odbędzie się 4 marca 2019 roku w Toruniu.